

1–3 2002 АРХІВИ УКРАЇНИ

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ
ЖУРНАЛ

№ 1–3 (249) 2002

ВИДАЄТЬСЯ З 1947 р.

СІЧЕНЬ–ЧЕРВЕНЬ

З М І С Т

Закон України від 13 грудня 2001 р. № 2888–III “Про внесення змін до Закону України “Про Національний архівний фонд і архівні установи” 3

Дискусія про архіви

Віслобоков К. А. Проблеми джерелознавства історії українського права 24

Тимошенко Л. В. Перше поунійне півстоліття в Україні (Волинь та Київщина) мовою документальних джерел 34

Маковська Н. В. Професійна архівна освіта в Україні: моделі, імідж, перспективи 46

Статті та повідомлення

Журба О. І. Журнальний період становлення української археографії (Харківські журнали 10–20-х рр. XIX ст.) 55

Барчук Ж. В. Патентна документація в системі інформаційних ресурсів України: статус, функції, потенціал 73

Публікації архівних документів

Папакін Г. В. Листи з 1917 року (Кореспонденція Павла Скоропадського часів Лютневої революції в Росії) 81

Білоус Н. О. Привілеї на київське вйтівство XVI – першої половини XVII ст. 112

Кривенко С. І. Документи до біографії Василя Симоненка у фондах Державного архіву Черкаської області 124

Інтерв'ю з цікавим співрозмовником

Архівна освіта в Україні очима керівника університетської кафедри. *На запитання редакції відповідає Ярослав Калакура* 133

Огляди джерел і документальні нариси. Бібліографія

Слюдикова Т. Б. Брати Бердяєви – кияни: тематичний огляд київських архівних зібрань 144

Яременко М. В. Біографічні реєстри чернецтва київських чоловічих неставропігійних монастирів 70–80-х рр. XVIII ст.: характеристика джерела та інформаційні можливості 153

Масіян Н. Б. Переселення липованів на Буковину та їхні колонії кінця XVIII – початку XX ст. 173

Горенко-Баранівська Л. І. Військова музика Української козацько-гетьманської держави (на прикладі Лубенського полку) 178

Кентій А. В. Листопадовий 1921 року рейд Ю. Тютюнника в Україну (Сторінками архівно-слідчих справ ЦДАГО України) 187

Кузьменко М. М. Процес СБУ за періодичною пресою України (1929–1933) 193

Доля українських архівів

Даниленко В. П., Максютя Л. Г. Державний архів Київської області: 1922–2002 рр. ... 199

До історії еліт XVI – початку XX ст.

Черкаська Н. О. Графи Замоїські – власники Козловецької ординації у документах ЦДІАК України (До генеалогічних зв'язків однієї з гілок роду Замоїських) ... 205

Архівна справа за рубежем

<i>Іствуд Т.</i> Експертиза цінності електронних документів.....	232
Зарубіжні архівні часописи публікують.....	236

Документ без коментаря

“Мікроісторія” за документами Надзвичайної державної комісії при РНК УРСР: Два погляди на збитки, завдані війною.....	244
--	-----

Пошуки та знахідки в архівах

<i>Шандра В. С.</i> Епізод із діяльності новоросійського і бессарабського генерал-губернатора М. С. Воронцова.....	252
<i>Боряк Т. Г.</i> “Ваш університет – в і л ь н и й університет...” (До історії УВУ за часів німецької окупації).....	259
<i>Матяш І. Б.</i> Останній автограф Олександра Грушевського.....	268
<i>Новікова О. О.</i> До біографії професора В. К. Піскорського: текст вступної лекції перед студентами у вересні 1905 р.	271
<i>Турков В. В.</i> Невідоме архівне джерело про переселення з України на Далекий Схід у другій половині 1920-х рр.	273

Серія “Архівні зібрання України: Путівники”

<i>Половець В. М., Зозуля С. Ю.</i> Два погляди на довідник: Думка досвідченого науковця. Точка зору молодого дослідника.....	277
---	-----

Критика та бібліографія

<i>Бездрабко В. В.</i> Vivat Academia! Vivant Professores! (До виходу в світ збірки ALMA MATER: Університет св. Володимира напередодні та в добу Української революції, 1917–1920. Матеріали, документи, спогади).....	285
<i>Романовський Р. В.</i> Журнал Товариства польських архівістів “Archiwista polski” (№№ 1, 2, 3–4 за 2001 р.).....	287
<i>Непомнящий А. А.</i> Нове довідкове видання з історії народів Таврії.....	291
Відомості про авторів.....	293

*Виходить у світ за сприяння Фонду Катедр Українознавства (ФКУ).
Програма українознавчих досліджень, фундатором якої є ФКУ,
фінансується за рахунок благодійних пожертв
українських громад США і Канади*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Р. Я. ПИРИГ (головний редактор), Г. В. БОРЯК (заступник головного редактора),
Л. М. ВАСЬКО (заступник головного редактора), Л. А. ДУБРОВІНА,
В. С. ЛОЗИЦЬКИЙ, К. Є. НОВОХАТСЬКИЙ, Г. В. ПАПАКІН, П. С. СОХАНЬ,
В. С. ШАНДРА, Н. М. ЯКОВЕНКО, М. А. ПРИТИКІНА (технічний редактор)

Художній редактор *Г. О. Сергєєв*. Оригінал-макет *І. П. Прокопенко*

Адреса редакції: 03680 МСП, Київ-110, вул. Солом'янська, 24. Тел. 277-45-22.

ДЦЗД НАФ 03680 МСП, Київ-110, вул. Солом'янська, 24.

“Архіви України” on-line: <http://www.scarch.kiev.ua/Publicat/Archives>

Здано до набору 30.04.2002. Підписано до друку 19.08.2002. Формат паперу 70x108^{1/16}.
Офсетний друк. Умовн. друк. арк. 26,15. Умовн. фарбо-відб. 26,47. Обл.-вид. арк. 25,43.
Наклад 400. Зам. 411.

“Архіви України”, № 1–3. Науково-практичний журнал. Видається з 1947 р.

Свідоцтво про реєстрацію: КВ № 5 від 07.09.93.

Редакція не завжди поділяє точку зору авторів публікацій.

Засновники – Державний комітет архівів України,
Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського
Національної Академії наук України

© Державний комітет архівів України, 2002

ДО ІСТОРІЇ ЕЛІТ

XVI – ПОЧАТКУ XX ст.

Н. О. ЧЕРКАСЬКА

ГРАФИ ЗАМОЙСЬКІ – ВЛАСНИКИ КОЗЛОВЕЦЬКОЇ ОРДИНАЦІЇ У ДОКУМЕНТАХ ЦДІАК УКРАЇНИ

(До генеалогічних зв'язків однієї з гілок роду Замойських)

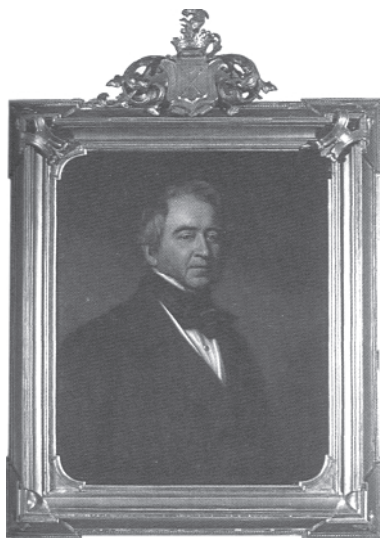
На початку XX ст. графи Замойські згідно з указом Миколи II¹ здобули право створити Козловецьку ординацію* в Люблінській губернії Царства Польського. Назву вона одержала за селом Козлувка в Любартовському повіті, яким Замойські володіли протягом XIX ст.

Козлувка, розташована на березі річки Парисувка, має давню історію. Колись ліси і родючі ґрунти, що простяглися навколо, входили до складу землеволодінь, які сягали Любліна**. Спочатку осередком ключа був Дис (Dys), згодом – Камйонка (Kamionka). Від перших років XVIII ст. Козлувка – резиденція власників маєтностей. За 60 років до будівництва палацу тут уже існувала панська садиба. Є згадки про неї в місцевих документах 1676 р. і перших років XVIII ст. Не відомо, проте, коли саме садиба була заснована.

1735 року воєвода холмський Міхал Белінський узяв шлюб із Теклею Пепловською, правнучкою Ядвіги Немиської, власниці Козлувки. Вона й внесла чоловікові ці маєтності як посаг. Досить швидко

* Офіційно в законодавстві Російської імперії досліджуваного періоду маєтки цієї юридичної категорії називалися *заповѣдныя имѣнія*. Але в польському побуті вживався юридичний термін *ординація* (західноєвропейський відповідник – *майорат*). Ординація (від лат. *ordinatio* – розподіл, упорядкування) – це калька з польської; вживається в українській історіографії пізнього середньовіччя на означення неподільного і невідчужуваного маєтку, що його успадковує старший син або чоловік з іншої гілки роду. У даному разі йдеться про територію колишньої Речі Посполитої, тому саме цей термін винесено в заголовок статті. Власник такого маєтку називався ординатом із зазначенням назви маєтку і мав порядковий номер згідно з порядком успадкування. У польській історіографії ця наступність позначається римськими літерами: наприклад, II козловецький ординат, XI замойський ординат.

** Починаючи з першої половини XV ст. їх власниками були Тенчинські (Tęczyńscy), протягом століття – Олесніцькі (Oleśniccy). Після безпотної смерті Анни з Гербуртів Олесніцької ці вотчини одержав у спадок 1541 р. каштелян познанський Анджей з Гурки. У 1570–1620 рр. вони належали Шамотульським. Черговими власниками були: староста парчевський Петро Данилович (до 1645 р.), ротмістр королівський Яцек Міхаловський (до 1661 р.), воєвода полоцький Самуель Єжи Пражмовський (до 1685 р.), князь Михайло з Козельська Пузина (на початку XVIII ст.), підсудкова люблінська Ядвіга Немиська (до 1728 р.). Історію посідання цих маєтностей до Замойських див.: Szczepaniak J. *Kozłówka. Pałac Zamoyskich*, Warszawa, 1998, s. 3–4.

Портрет Станіслава
Костки Замойського.
Художник Ф. Стіллер. XIX ст.

в Козлувці розпочалося будівництво палацу, яке завершилося до 1742 р. Творцем палацу, побудованого в стилі пізнього бароко з елементами рококо в оздобленні, вважається італійський архітектор Йосиф Фонтана (II) (бл. 1670 – бл. 1741), але, напевно, як виконавець, а не як автор проекту². Після смерті батьків (Текля Белінська відійшла 1776 р., а Міхал помер ще 1746 р.) спадкоємцем Козловецького ключа став старший син, писар великий коронний, член Едукаційної комісії (Komisja Edukacji Narodowej) Францишек Белінський (1740–1809)*, який мав головну садибу в Отвоцьку. Нами виявлено у фонді Замойських лист посесора К. Квасньовської, дружини коменданта Замойської фортеці, згодом до Яна Замойського, IX замойського ордината, датований 1786 р., – про домовленість з Ф. Белінським щодо викупу фільварку Насутув, який входив до Козловецького ключа (див. документ № 1)³.

1799 року Ф. Белінський продав Козлувку разом із прилеглими територіями Александрові Замойському, XI замойському ординатові, сину канцлера коронного, графа Анджея Замойського**. Проте раптова смерть ордината в тридцятилітньому віці (1800) призвела до передачі Козловецького ключа за родинною угодою 1804 р. у власність Анни Ядвіги Сапежини***, сестри Александра, тоді як його вдова Марія, уроджена Грановська, дістала право на доживоття (довічне користування).

Молодший брат, Станіслав Костка Замойський (1775–1856), згідно зі статутом ординації став XII замойським ординатом у 30 років, тобто 1805 р. У шлюбі з Софією Чарторизькою народилося одинадця-

* Ф. Белінський вперше в Речі Посполитій сформулював і обстоював засади загального навчання для всіх станів. Як член Комісії займався впорядкуванням едукаційного фонду. *Едукаційна комісія (1773–1795)* – центральна інституція державної адміністрації за часів короля Станіслава Августа Понятовського. У період Торговицької конфедерації (1792) її заступили едукаційні комісії, окремі для Литви і Корони. На Гродненському сеймі 24 листопада 1793 р. поновлена як Єдина едукаційна комісія Обох народів; діяла до III поділу Польщі.

** Докладно див. вклейку: *Генеалогія графів Замойських – власників Козловецького ключа (з 1903 р. – Козловецької ординації)*. Титул графа одержав 1780 р. від Йосифа II.

*** Анна Сапежина, уроджена Замойська (1772–1859), разом з братами була ученицею Станіслава Сташиця. Як і старший брат, підтримала повстання Тадеуша Костюшки, з яким її пов'язували не лише політичні інтереси. 1794 р. Анна вийшла заміж за Александра Сапегу (*Polski słownik biograficzny*, t. XXXV/2, zeszyt 145, Warszawa; Kraków, 1994, s. 161). Щоправда, Т. Зелінська подає іншу дату народження Анни – 1774 р. (Zielińska Т. *Poczet rodów polskich arystokratycznych*, Warszawa, 1997, s. 399).

теро дітей. Станіслав Костка Замоїський зробив блискучу кар'єру при царському дворі. Про заслуги діда згадуватиме 1915 р. Адам Міхал Замоїський у листі-проханні до Миколи II про прийняття свого сина Александра до пажів-кандидатів (“за заслуги пращів його, дійствительно-го тайнаго совѣтника, члена Государственнаго Совѣта, кавалера всехъ російскихъ орденовъ и Алмазныхъ знаковъ къ Ордену Равноапостольнаго Андрея Первозваннаго, Станислава Андреевича, графа Замоїскаго”)⁴.

1836 року граф Ян Замоїський (1802–1879), третій син Станіслава Костки, викупив Козловецький ключ у тітки, Анни Сапежини. Від нього бере початок “козловецька” гілка “молодшої” лінії роду Замоїських. 1870 року він подарував ключ своєму синові Константи (Константину) Замоїському, котрий тільки одружився з графинєю Анелею Потоцькою, донькою графа Томаша Потоцького з примасовської лінії і Ванди, уродженої Оссолінської⁵.

Козлувка належала до гміни і парафії Камйонка (Kamionka). Козловецькі маєтності – власність Константи Замоїського, склалися на початку 1880-х років з таких фільварків: Козлувка, Братники (Bratniki), Скробув (Skrobów), Насутув (Nasutów), Сточек (Stoczek), Пулько (Pólko), Дис (Dys), а також з фабричних поселень і номенклатур, як-от: Нецько (Niećko), Стружек (Strózek), Польний Млин (Polny Młyn), Єлизувка (Elizówka)⁶. Згадуються також річки Цеменга (Ciemiega) і Мніна (Mnina), шість ставків, гуральня, бровар, дві цегельні, чотири водяні млини, тартак, дві сукновальні, фабрика для виготовлення скипидару і дві вапняні печі. Ці терени разом із промисловими об'єктами й становили основу Козловецької ординації, або “заповѣднаго імѣнія Козлувка графа Константина Замоїскаго”, утвореного на клопотання подружжя Замоїських у травні 1903 р. (див. документ № 3). До нього приєднувалася маєтність графині Анелі Замоїської у Варшаві (палац при вул. Фоксаль), а також рухомість за поданими подружжям описами (у ЦДІАК України не виявлено). Згідно зі “Сводом законів Російської імперії” (видання 1900 р., т. 10, ч. 1) нерухома маєтність, що за суттю або за законом не могла підлягати роздрібненню, називалася неподільною. До неподільних маєтностей належали, зокрема, майоратні маєтки в Західних губерніях (ст. 393, 394). Разом з тим законодавство дозволяло, на бажання власника і зважаючи на надзвичайні обставини, проголошення маєтностей неподільними згідно зі встановленим порядком. У такому разі нерухома

Портрет Софії Чарторизької.
Майстерня Ф. Жерарда.
Початок XIX ст.

Ян Замойський. Фото

маєтність діставала назву “заповѣд-
ное наследственное імѣніе”* або “вре-
менно-заповѣдное імѣніе” (ст. 395),
що визнавалося власністю всього
роду, а не його окремих представ-
ників (ст. 485). Так сталося з Коз-
ловецьким ключем Замойських. От-
же, статус “заказної маєтності” пе-
редбачав невідчужуваність, неподіль-
ність маєтку, заборону на продаж і
спадкоємність старшим сином або
іншим чоловіком з роду. Територія
такого маєтку повинна була стано-
вити не менше 5 тис. і не переви-
щувати 100 тис. десятин або ж да-
вати середньорічний дохід не мен-
ше 6 тис. і не більше 200 тис. руб.
(ст. 470). Козловецька заказна маєт-
ність відповідала цим вимогам. Її

площа на той час становила згідно з імператорським указом 6500 десятин, або, за даними Я. Щепаняка, 7650 га, з них ліси – на території 4451 га.

Граф Констати Замойський доклав чимало зусиль до перебудови козловецького палацу в 1898–1911 рр. (висловлено припущення, що за проектом одного з братів Марконі – Леона чи Владислава). Тут граф розташував колекцію картин, а також родинний архів і бібліотеку, в якій зберігалися стародруки. Згодом він передав латинські та польські рукописи в дар Бібліотеці Ягеллонській у Кракові⁷.

Шлюб з Анелею Потоцькою виявився бездітним**. Тому започатковану указом Миколи II 1903 р. Козловецьку ординацію мав успадкувати представник іншої гілки роду – на Підзамчому та Магнушеві, його двоюрідний брат Адам Міхал Марек Людвік Замойський (1873–1940) (див. документ № 3), син графів Станіслава Костки молодшого Замойського (1820–1889) і Ружи, уродженої Потоцької (1831–1890)***. Виявлене нами у фонді Замойських клопотання Констати і Анелі Замойських (див. документ № 4)**** свідчить про намагання подружжя всиновити свого офіційного спадкоємця, що був

* Російсько-український словник М. Уманця і А. Спілки перекладає цей термін як *казакна маєтність* (див. *Уманець М., Спілка А. Словарь українсько-російський. Русско-украинский словарь.* – Харків: Держ. Вид-во України, 1925. – С. 323).

** Молодший брат *Ян Владислав (1849–1923)*, одружений з Людвікою Пелісьє де Малякофф (Pelissier de Malakoff), також не залишив потомства (див.: Zielńska T. *Poczet rodów polskich arystokratycznych*, Warszawa, 1997, s. 484).

*** Зберігається офіційне повідомлення про смерть Ружи Замойської, уродженої Потоцької, що сталася в Підзамчому під Мацейовіцями в квітні 1890 р. (*ЦДІАК України, ф. 49, оп. 1, спр. 683, арк. 14*).

**** На жаль, у Центральному державному історичному архіві України, м. Київ, не виявлено більше документів, які б повніше висвітлили особистість графа.

на посаді церемоніймейстера* Двору, графа Адама Міхала Замойського, котрий перебував на службі при варшавському генерал-губернаторі. Документ датований нами 1910 р., оскільки в ньому є згадка, що Адаму Міхалу Замойському було на той час 37 років, а він народився 1873 р. Звернення до Миколи II переписував Франц Ковальський і – цікава деталь – він був повним тезкою тульчинського архіваріуса шляхтича Францишека Ковальського, котрий за 60 років перед тим був призначений на цю посаду Мечиславом (Михайлом) Потоцьким⁸, родичем графа Константина Потоцького з Печери. Проте з “київських” матеріалів невідомо, чи дійшов лист до імператора**. Законодавство Російської імперії було досить суворим щодо процедури всиновлення, аби не дозволити матеріальним інтересам усиновителів взяти гору над моральними чинниками. Так, усиновлені не допускалися до успадкування родових маєтностей.

Портрет Констати Замойського.
Художник Л. Горвітц. 1877 р.

1889 року Адам Міхал Замойський мав намір вступити до Ризького політехнічного інституту (у ЦДІАК України не виявлено відомостей про його закінчення) (див. документ № 2). 1897 року молодий граф служив уже при російському імператорському Дворі як камер-юнкер***. Він одружився з фрейліною імператриць Марії Федорівни та Олександрі Федорівни Марією Пелагеею Потоцькою, неповнолітньою донькою графа Константина Потоцького з Печери (Подільська губ., Брацлавський пов.) та Іоанни (Яніни) Матильди Людвіки Потоцької, рідної сестри дружини графа Констати Замойського, майбутнього козловецького ордината.

Саме з особою графа Адама Міхала Замойського та родиною його дружини пов'язані документи, що зберігаються в Центральному державному історичному архіві України, м. Київ. Можливо, рештки козловецького родинного архіву Замойських потрапили до України під час Першої світової війни. Є дані (див. документ № 3) про приїзд

* На посаді церемоніймейстера – придворне звання для осіб, які мали цивільний чин 6–8 класів згідно з Табелем про ранги (див.: Шепелев Л. Е. Титулы, мундиры, ордена в Российской империи. – Л., 1991. – С. 174).

**Щоправда, в путівнику, опублікованому 1988 р. у Варшаві (див. примітку 7), в описанні родинного архіву Замойських, що зберігався на той час у музеї-палаці в Козлувці, Адам Міхал Замойський згадується як син першого козловецького ордината.

*** Камер-юнкер – з 1850 р. молодше придворне звання для особи, котра мала цивільний чин 5–8 класу згідно з Табелем про ранги (див.: Шепелев Л. Е. Чиновный мир России XVIII – начала XX в. – СПб., 1999. – С. 463).

Портрет Анелі Замойської.
Художник Л. Горовітц, 1877 р.

до Києва 1916 р. Адама Міхала Замойського, який тимчасово мешкав на Миколаївській вулиці у будинку № 1 (власність бельгійського підданого Карла Карловича Пастеля)⁹. З листів тещі Замойського – графині Іоанни (Яніни) Матильди Людвіки Потоцької, виявлених у ЦДІАК України, відомо про перебування в Україні 1917 р. її доньки, Марії Пелагеї Замойської.

Родинні документи Замойських – власників Козловецької ординації містять інформацію про генеалогію та біографічні факти родини Адама Міхала Замойського та Марії Пелагеї, уродженої Потоцької. Це – свідоцтва про належність до дворянського стану, виписи з метричних книг про шлюб та народження дітей, клопотання про їхнє на-

вчання, приватне та офіційне листування, а також документ, що характеризує господарську діяльність Адама Міхала Замойського. Документи подано за хронологією (1786–1915). Вони становлять інтерес для тих, хто вивчає історію польської аристократії, зокрема представників роду Замойських, їхні генеалогічні зв'язки, а також долю родинного архіву з Козлувки. Мова офіційних документів на той час – російська, незважаючи на місце написання їх – у Варшаві, Печері чи Петербурзі. Проте в приватному листуванні, а також у побуті переважала польська мова.

Виписи з метричних книг і свідоцтва про народження дітей Адама Міхала Замойського були видані у Варшаві. Відомо, що на зламі XIX–XX ст. на території Царства Польського чинним було російське законодавство, що призвело до впровадження російського діловодства. Проте лишилися певні особливості у формулярі документів. Так, метрики про народження дітей, написані на офіційному бланку варшавських римсько-католицьких парафіяльних установ, засвідчувалися також представником світської влади – чиновником громадського стану при парафії, котрий мав власну гербову печатку* (для порівняння: випис з екстрактованої метричної книги Немирівської римсько-католицької парафії про шлюб, виданий Луцько-Житомирською римсько-католицькою духовною консисторією в Житомирі за підписом візитатора монастирів, засвідчив заступник (в російському офіційному діловодстві – *исправляющий должность*) столоначальника – завідувача

* Відбиток печатки чиновника громадського стану при парафії Святого Хреста у Варшаві, наприклад, являє собою герб Російської імперії в центрі та напис по колу польською та російською мовами: “ЧИН[ОВНИКЪ] ГРАЖД[АНСКАГО] СОСТ[ОЯНІЯ] ПРИХОДА СВ[ЯТАГО] КРЕСТА ВЪ ВАРШАВѢ. URZĘD[NIK] ST[ANU] CYW[ILNEGO] PARAF[II] Ś[WIĘTEGO] KRZYŻA W WARSZAWIE”.

канцелярського столу). У свою чергу, підпис чиновника громадського стану в свідоцтвах про народження засвідчував представник адміністративних органів влади – пристав виконавчої поліції, із зазначенням назви поліцейської дільниці у Варшаві та дати.

Шлюбна церемонія графа Адама Міхала Замойського та графині Марії Пелагеї, уродженої Потоцької, відбулася в Печерській філіальній каплиці 6/18 вересня 1897 р.¹⁰ Ця подія спричинилася до виникнення комплексу джерел, що висвітлюють родинно-майнові відносини графів Потоцьких і подружжя Замойських, а також майновий стан членів родини графа Константина Потоцького. Виявлені документи потребують окремого дослідження.

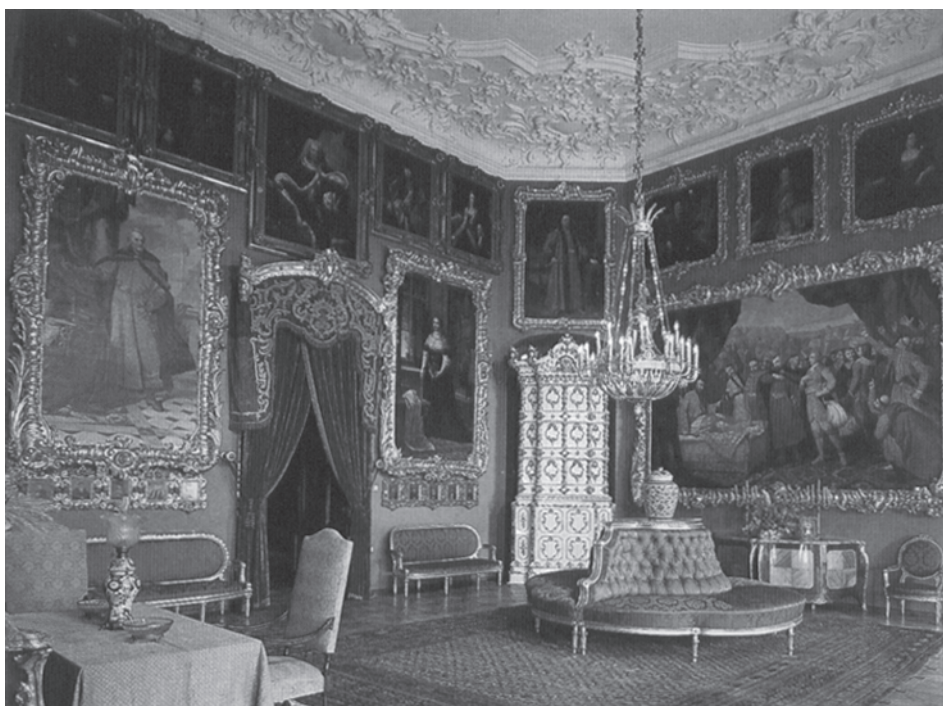
7/19 червня 1898 р. у молодого подружжя народився син Александер (*див. документ № 5*). 29 травня / 11 червня 1901 р. родина збільшилася – хлопчика назвали Міхалом (*див. документ № 6*). 22 листопада / 5 грудня 1902 р. з'явилася на світ дівчинка, якій дали ім'я Хелена Яніна (Helena Janina) (*див. документ № 7*). З невідомих причин метрики молодшого сина та доньки були одержані через певний проміжок часу. Характерно, що, на відміну від батьків, котрі мали чотири імені, сини дістали при хрещенні по одному імені – Александер та Міхал. Можливо, причина полягає в близькості графської родини до російського імператорського Двору. Є дані про поїздку до Франції старшого сина, Александра, разом з бабусею, графинею Іоанною (Яніною) Потоцькою в 1904–1905 рр.: у ЦДІАК України зберігається закордонний паспорт, виданий 3/16 лютого 1905 р. Російським генеральним консульством у Парижі на ім'я графа Александра Замойського “для вільного проїзду” в Росію (“на основаніи общаго паспорта, выданнаго предьявителю г[осподиномъ] варшавскимъ оберъ-полицеймейстеромъ отъ 2 марта 1904 г. за № 1489, вмѣсте съ бабкою его, графинею Іоанною Потоцкой”)¹¹. Старшого сина графа стосується також прохання Адама Міхала Замойського, датоване 16 березнем 1913 р., до керівництва Олександрівського ліцею в Петербурзі* про дозвіл на складання вступних іспитів до старшого підготовчого класу. До офіційного листа долучалися такі документи: свідоцтво про народження, метрика про хрещення, свідоцтво про щеплення віспи, свідоцтво Департаменту герольдії, послужний список батька, зобов'язання сплатити за внесення Александра Замойського до списку учнів (“obowiązanie moje ořłascenia spisu”)¹².

Після російсько-японської війни граф Адам Міхал Замойський був нагороджений медаллю Червоного Хреста, “височайше” затвердженою 19 січня 1906 р. на спомин про участь у діяльності товариства у 1904–1905 рр. Того ж року за дозволом імператриці, яка вдовувала, Марії Федорівни йому надавалося право носити Знак Червоного Хрес-

* Олександрівський ліцей, названий на честь імператора Олександра I (до 1844 р. – Царськосільський ліцей), – закритий вищий навчальний заклад для дітей дворян (1811–1918), розташований поблизу Петербурга. Мав права університету. Два курси по три роки – початковий і остаточний. Готував урядовців для державної служби. Александрові Замойському на той час виповнилося 14 років.

В'їзна брама палацу. 80-ті роки XIX ст. Сучасний вигляд

Червоний салон. Музейна експозиція

Західний фасад палацу. Сучасний вигляд

Білий салон. Музейна експозиція

та, встановлений 1899 р. У фонді Замойських зберігається також квіт розпорядчого комітету Особливої комісії по безкоштовному розташуванню хворих і поранених воїнів на ім'я Адама Міхала Замойського про одержання 25 руб. за Знак Червоного Хреста¹³.

Про адміністративно-господарську діяльність майбутнього козловецького ордината дізнаємося з “декларації” (за сучасною термінологією – трудової угоди), що її уклав 1912 р. граф Адам Міхал Замойський (у документі він виступає як “dzierzawca Ordynacji Kozłówka”) з Євгенієм Кендзерським, де визначалися посадові обов'язки старшого лісного ординації. Відомо, що Замойські володіли лісами на значній території, тому основними завданнями були боротьба з браконьерством, впровадження лісових культур, а також продаж продуктів лісу і рибальства. Є. Кендзерський мав не тільки здійснювати нагляд, але запропонувати проект плану лісового господарства, з проведенням межі й поділом лісів на секції. Документ свідчить про впорядкованість звітності та діловодства в лісовому відділі ординації – згадується *рахунковий щоденник*, куди записувалися видатки відділу, причому “zaden wydatek z Wydziału Lasów nie może być inaczej skutecznionym jak na zasadzie sznurowej asygnacji*”. Звіти графу Адаму Міхалу Замойському належало складати щомісячно. У разі потреби у формі рапорту коротко викладалася суть справи, що вимагала негайного розв'язання. Розпорядження (санкції) графа фіксувалися *в книзі диспозицій*. Щороку в серпні опрацьовувався бюджет, котрий разом з кошторисом старший лісничий мав подавати на затвердження графу. При бюджеті зазначалася такса лишків лісу і тартакових матеріалів. На випадок крадіжки або випасу худоби на підконтрольній йому території складалися поліцейські рапорти, а для звітності порушення фіксувалися *в книзі розтрат (шахрайств)* (“prowadzić winieniem książkę defraudacji”) (*див. документ № 8*).

Серед уцілілих родинних документів періоду Першої світової війни згадаємо, зокрема, засвідчену копію (1915) свідоцтва про зарахування юного Міхала Замойського до роду Замойських, датованого 30 вересня 1909 р. (*див. документ № 9*). Можливо, такий документ потрібен був при зачисленні графа Міхала Замойського до пажів-кандидатів при російському імператорському Дворі, про що клопотався його батько граф Адам Міхал Замойський. Збереглося офіційне листування щодо військової служби графів Міхала та Александра Замойських під час війни. Їхній батько служив флігель-ад'ютантом великого князя Миколи Миколайовича (1914–1915), ординарцем Верховного Головнокомандуючого (1915–1917)**, корнетом лейб-гвардії Уланського Його Величності полку (*див. документ № 10*). На жаль, виявлені матеріали не містять інформації про власників Козловецької ординації міжвоєнного періоду, тому наступні відомості почерпнуто з літератури¹⁴.

* Тут, можливо, йдеться про фінансову документацію, що шнурується.

** Роки перебування графа Адама Міхала Замойського ординарцем імператора Миколи II (у Я. Щепаняка – 1916–1917 рр.) даємо за автографом листа до Миколи II, датованого вереснем 1915 р. (ЦДІАК України, ф. 256, оп. 2, спр. 5).

Східний фасад палацу. Сучасний вигляд

З 1917 р. граф Адам Міхал Замойський не брав участі в політичному житті незалежної Польщі. Він не користувався популярністю через близькість до російського імператорського Двору, проте обіймав численні громадські посади, був співорганізатором плебісциту у Вармії (1920).

Після смерті 1923 р. графа Констани Замойського (його дружина померла в 1917 р.) Адам Міхал Замойський став II козловецьким ординатом. Управління маєтком він передав дружині, а коли 1930 р. Марії Пелагеї не стало – старшому синові Александру, забезпечивши собі грошові надходження з лісових вирубів, що становили лівову частку доходів ординації (після рільничої реформи 1925 р. орну землю маєтку було частково парцельовано).

Щодо дати смерті графа Адама Міхала Замойського, то розходжень немає – 1940 р. Проте місце поховання називають по-різному: Т. Зелінська пише, що він загинув у Дахау¹⁵, тимчасом як Я. Щепаняк зазначає, що граф помер у Варшаві та похований у Козлувці поруч із дружиною¹⁶.

Старший син Александер Замойський під час польсько-радянської війни 1920 р. був ад'ютантом генерала Владислава Сікорського, відзначений Хрестом *Virtutii Militari*. 1925 року він одружився з Ядвігою Бжозовською (1908–1998), котра народила четверо дітей.

Його молодший брат Міхал 1926 р. побрався із сестрою дружини Александра, Марією Бжозовською (1902–?). Їхній єдиний син Войцех (1927) одружився з англійкою Ізабелль Маргарет Матч (Isabel Margaret Mutch), з котрою виховав трьох дітей.

Хелена Яніна взяла шлюб з піаністом Зигмунтом Дигатом (1894–1977): це сталося перед 1921 р. У них народилися дві доньки, котрі

Весільне фото Міхала Замойського та Марії Бжозовської. 1926 р.

наприкінці 70-х років мешкали під Парижем. Історія їхнього знайомства та шлюбу пов'язана з ім'ям кузена Хелени Яніни – графа Миколая Щенного Потоцького (1845–1921), останнього з Потоцьких власника Тульчина*, великого шанувальника музики, й описана у книзі Єжи Лоека¹⁷, присвяченій нащадкам Щенного Потоцького (1751–1805).

На сьогодні останніми нащадками по чоловічій лінії (*po męczy*) графа Станіслава Костки молодшого Замойського з Підзамчого здогадно є онуки Міхала Замойського¹⁸.

У міжвоєнній Польщі Козловецька ординація була однією з найбільших і охоплювала територію 13 660 га¹⁹. Її останнім господарем був Александер Замойський (1940–1944), старший син Адама Міхала Замойського. За Другої світової війни Козловецький палац не зазнав жодних руйнувань. Під час німецької окупації тут знайшли притулок багато осіб, що укривалися від поліції, в тому числі примас Польщі Стефан Вишинський. 1941 року Александер Замойський був заарештований гестапо і перебував в ув'язненні в Освенцимі і Дахау до кінця війни. 1944 року його дружина Ядвіга, з остраху перед наближенням фронту, вивезла найціннішу частину родинних колекцій до Варшави, де вони й загинули під час повстання. Козлувка була звільнена загонами Армії Крайової.

* Продав Тульчин Сергію Строганову, чоловікові Марії Потоцької, доньки Болеслава, власника Немирова. Проте в 1870-х рр. тульчинські палац і парк перейшли в посідання удільного відомства (L. Hiscova, *Tulczyńska linia Potockich w aktach zespołu Nr 49 CPNA Ukrainy w Kijowie // Miscellanea historico-archivistica*, t. VIII, 1997, s. 101.)

Після війни тут, зокрема, був розташований музей творів соц-реалізму. З 1977 р. розпочалися роботи по відновленню розпорошених колекцій графа Констани Замойського, які зрештою знайшли місце в новоствореному музеї. Лише 1992 р. старший син останнього козловецького ордината Адам дав згоду на відкриття Музею Замойських у Козлувці. До музейного зібрання належать не тільки родинні колекції творів мистецтв, але й архів – 5000 документів з початку XIX ст. до 1937 р.²⁰ Документи стосуються як родини першого козловецького ордината, так і його спадкоємців і предків, зокрема Станіслава Костки Замойського та Софії, уродженої Чарторизької²¹.

По-різному склалася доля власників Козловецької ординації, але це – вже інша сторінка історії колись могутнього роду, в якій відбилася й доля їхньої батьківщини.

* * *

Документи, виявлені в ЦДІАК України, походять з козловецького архіву графів Замойських. Можна припустити, що вони потрапили до України через споріднену з Замойськими родину графа Константина Потоцького з Печери (Брацлавський пов. Подільської губ.), а отже, до 1918 р. перебували в родинному архіві Потоцьких, долю якого розділили в роки національно-визвольних змагань українського народу (1917–1921). Частина цього архіву потрапила разом з немирівським спочатку до Вінницької філії Всенародної бібліотеки України (ВБУ), а в 1930-х роках – до ВБУ у Києві. У списку фондів Центрального архіву давніх актів (ЦАДА) за станом на 20 лютого 1939 р. архів Потоцьких представлений однією справою – інвентарем Умані 1818 р.²², а про фонд Замойських нема ще згадки. За даними, *виявленими Любов'ю Гісцовой* під час фронтального вивчення документів Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України, що стосуються історії ЦАДА, опрацювання документів з фондів Потоцьких і Замойських розпочалося 1940 р.²³ Ця інформація потребує вивчення, але для нас цікавий сам факт одночасного надходження цих магнатських архівів до ЦАДА напередодні війни 1941–1945 рр. У 1943 р. окупаційна адміністрація разом з матеріалами інших фондів вивезла з Києва до Чехословаччини документи з фондів Потоцьких і Замойських. До такого висновку спонукають опубліковані П. Кеннеді Грімстед і Г. Боряком²⁵ фотокопії переліків фондів ЦАДА для евакуації з України, укладених Крайовим управлінням архівами, бібліотеками і музеями, що підпорядковувалося Рейхскомісаріату України.

Після визволення Червоною армією Києва наприкінці 1943 р. було засновано Центральний державний історичний архів УРСР*, до якого на правах відділу ввійшов ЦАДА разом із фондами. Ті архівні матеріали, що вдалося повернути до України після війни, перетворилися на суцільний розсип і потребували переобліку та описування, оскільки науково-довідковий апарат ЦАДА був знищений. За нового

* Наказ про його створення вийшов 24 червня 1941 р., але через воєнні дії не набув чинності.

фондування документи, що належали власникам Козловецької ординації, з печерського родинного архіву Потоцьких, були віднесені до новоствореного в ЦДІА УРСР фонду 256, Замойські.

Частину документів з родинного архіву вивіз протягом 1917–1918 рр. Францишек Салезій Потоцький, останній власник маєтку Печера, – спочатку до Одеси, а потім до Кракова. Рештки печерського родинного архіву Потоцьких знаходяться в Бібліотеці ПАН у Кракові²⁵.

На території Республіки Польща архів Замойських із Козлувки частково зберігається в Архіві Панствовому в Любліні (*Archiwum Państwowe w Lublinie*) та в Музеї Народовому у Варшаві²⁶. У Любліні зберігається також фрагмент родинного архіву представників гілки роду Замойських з Підзамчого – предків останнього козловецького ордината²⁷.

Для орієнтації в родинних стосунках власників Козловецької ординації нами укладено генеалогію графів Замойських (див. вклейку). Інформацію почерпнуто з таких видань: Zielińska T. *Poczet rodów polskich arystokratycznych*, Warszawa, 1997*; Szczepaniak J. *Kozłówka. Pałac Zamoyskich*, Warszawa, 1998; *Polski słownik biograficzny*, t. XXXV/2, zeszyt 145, Warszawa; Kraków, 1994, s. 161; t. VIII, Wrocław; Kraków etc., 1959–1960, s. 550; t. XXVIII, Wrocław; Warszawa, 1984–1985, s. 216–219; Łojek J. *Potomkowie Szczęsnego: dzieje fortuny Potockich z Tulczyna, 1799–1921*, Lublin, 1980, s. 247, 249.

У публікації використано ілюстративні матеріали з польських видань: Zielińska T. *Poczet rodów polskich arystokratycznych*, Warszawa, 1997; Szczepaniak J. *Kozłówka. Pałac Zamoyskich*, Warszawa, 1998.

Документи, що публікуються, – особового походження**. За змістом вони являють собою генеалогічні, майнові та службові матеріали, офіційне листування графа Адама Міхала Замойського та членів його родини. Вони становлять інтерес насамперед як джерело до вивчення історії гілки роду Замойських і їхніх генеалогічних зв'язків. Публікація таких архівних документів є актуальною, передусім через те, що останнім часом архівістами порушені питання про якісні зміни у підходах до інформативної цінності подібних документів, зокрема, і до проблем генеалогії як спеціальної історичної дисципліни в цілому.

Методичні рекомендації та правила публікації документів в Україні та Польщі²⁸ обстоюють здебільшого науково-критичний метод передавання текстів. Проте такий підхід до наукових видань не завжди може бути прийнятним. На нашу думку, при визначенні доцільності методів передавання текстів документів слід виходити з мети і завдань конкретної публікації, типу видання.

* На жаль, при укладанні генеалогії Замойських не мали можливості зіставити інформацію з генеалогічними таблицями, що містяться в додатках до книги Т. Зелінської, виданих окремо.

** Йдеться в даному разі про документи, що утворилися впродовж життя, службової діяльності членів родини Адама Міхала Замойського, а також ті, що відклялися в родинному архіві Замойських (пор.: *Архівістика: Термінол. словник* / Упоряд.: К. Є. Новахатський та ін. – К., 1998. – С. 28.).

Документи, що пропонуються увазі читачів “АУ”, опрацьовано за критично-дипломатичним методом зі збереженням особливостей тогочасного правопису та стилю. У польських текстах прийменники написані разом з наступним словом. У публікації їх подано окремо. У документі XVIII ст. без змін лишаємо літеру *y* (замість *i* за сучасним польським правописом), а також літеру *i* замість *j*. Відсутні подекуди в оригіналі діакритичні знаки над літерами *s*, *c*, *z* відновлюємо, крім діакритичних знаків над літерою *s* наприкінці дієслів, як-от: *napisać*, *zezwoić* etc. Загальноприйняті для досліджуваного періоду скорочення типу *JWP*, *JMśc* (*Jaśnie Wielmożny Pan, Jego Mość* etc.) не розкриваємо. Великі літери, пунктуацію в польських і російських документах виправлено за сучасним правописом. Текст, вписаний на друкарському бланку від руки, в публікації набрано курсивом. Будь-які археографічні застереження щодо тексту подаємо в квадратних дужках [] або в підрядкових примітках.

¹ Собрание узаконений и распоряжений Правительства. – СПб., 1903. – Отдел первый. – № 51, 23 мая 1903 г., ст. 584: Об обращении расположенного в Люблинской губернии имени гр. Замойского в заповедное.

² Див.: *Polski słownik biograficzny*, t. VII, Kraków, 1948–1958, s. 57. Про історію палацу див. також: Szczepaniak J. *Kozłówka. Pałac Zamoyskich*, Warszawa, 1998.

³ ЦДІАК України, ф. 256, оп. 1, спр. 1421, арк. 40.

⁴ Там само, оп. 2, спр. 5, арк. 1. Чернетка.

⁵ Zielińska T. *Poczet rodów polskich arystokratycznych*, Warszawa, 1997, s. 483; Szczepaniak J. *Kozłówka. Pałac Zamoyskich*, s. 4.

⁶ *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 4, Warszawa, 1883, s. 63.

⁷ Див.: *Zbiory rękopisów w bibliotekach i muzeach w Polsce* / Oprac. D. Kamolowa, Warszawa: Biblioteka Narodowa, 1988, s. 69 (див. *Kozłówka – Muzeum Pałac*).

⁸ Szowkowyj D. *Dzieje i zawartość dokumentów z zespołu Potockich przechowywanego w Centralnym Państwowym Historycznym Archiwum Ukrainy w Kijowie (zespół 49, inw. 1, 2, 3) // Miscellanea historico-archivistica*, 1997, t. VIII, s. 106.

⁹ *Весь Киев за 1915 год.* – Киев, 1915. – Стлб. 101. Йдеться про сучасну вул. Архітектора Городецького.

¹⁰ ЦДІАК України, ф. 256, оп. 2, спр. 15, арк. 1–2.

¹¹ Там само, спр. 160, арк. 1–2. Оригінал. Французькою та російською мовами.

¹² Там само, спр. 4. Копія.

¹³ Там само, спр. 153, арк. 1, 2; спр. 125, арк. 1.

¹⁴ Szczepaniak J. *Kozłówka. Pałac Zamoyskich*, Warszawa, 1998; Zielińska T. *Poczet rodów polskich arystokratycznych*, Warszawa, 1997; *Zbiory rękopisów w bibliotekach i muzeach w Polsce* / Oprac. D. Kamolowa, s. 69 (див.: *Kozłówka – Muzeum Pałac*).

¹⁵ Zielińska T. *Poczet rodów polskich arystokratycznych*, s. 485.

¹⁶ Szczepaniak J. *Kozłówka. Pałac Zamoyskich*, s. 10.

¹⁷ Łojek J. *Potomkowie Szczęsnego: dzieje fortuny Potockich z Tulczyna, 1799–1921*, Lublin, 1980, s. 247, 249.

¹⁸ Zielińska T. *Poczet rodów polskich arystokratycznych*, s. 486.

¹⁹ *Ibidem*, s. 485.

²⁰ *Zbiory rękopisów w bibliotekach i muzeach w Polsce* / Oprac. D. Kamolowa, s. 69 (див.: *Kozłówka – Muzeum Pałac*); Szczepaniak J. *Kozłówka. Pałac Zamoyskich*, s. 8.

²¹ Див.: *Zbiory rękopisów w bibliotekach i muzeach w Polsce* / Oprac. D. Kamolowa, s. 69 (див.: *Kozłówka – Muzeum Pałac*).

²² ЦДІАК України, ф. 337, оп. 1, спр. 70, № 91.

²³ ЦДАВО України, ф. 14, оп. 1, спр. 2140, арк. 126–131.

²⁴ Grimsted P. Kennedy, Boryak G. Доля скарбів української культури під час Другої світової війни: винищення архівів, бібліотек, музеїв. – К., 1991. – С. 64; Grimsted, Patricia Kennedy. *“Trophies of War and Empire: The Archival Heritage of Ukraine, World War II, and the International Politics of Restitution”*, Cambridge, Massachusetts: HURI, 2001, p. 306.

²⁵ Див.: Biblioteka PAN w Krakowie, Potoccy z Peczary (XVI–XIX w.) // *Zbiory rękopisów w bibliotekach i muzeach w Polsce* / Oprac. D. Kamolowa, Warszawa: Biblioteka Narodowa, 1988, s. 101.

²⁶ Archiwum Państwowe w Lublinie, fond 84: Archiwum Ordynacji Zamoyskich w Kozłówe (1863–1939), 225 j. a. Кореспонденція Александра Замойського, останнього козловецького ордината, за 1929–1931 рр., а також дрібні праці французькою мовою та альбом XIX ст. зберігаються у Варшаві в Музеї Народовому (див.: Warszawa – Muzeum Narodowe. – Archiwa Rodzinne. Zamoyscy z Kozłówki // *Zbiory rękopisów w bibliotekach i muzeach w Polsce* / Oprac. D. Kamolowa, Warszawa: Biblioteka Narodowa, 1988, s. 295).

²⁷ AP w Lublinie, fond 85: Archiwum Zamoyskich z Podzamcza (1807–1889), 73 j. a.

²⁸ *Методичні рекомендації по передачі текстів документів XVI–XVIII ст.* / Упоряд. В. В. Страшко, У. С. Єдлінська. – К.: Головархів України, 1986. Машинопис; *Німчук В. В.* Правила видання пам'яток, писаних українською мовою та церковно-слов'янською української редакції. – К., 1995. – Ч. 1; *Zasady wydawania tekstów staropolskich*, Wrocław, 1955; *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*, Warszawa, 1955 тощо.

РОДИННІ ДОКУМЕНТИ ЗАМОЙСЬКИХ – ВЛАСНИКІВ КОЗЛОВЕЦЬКОЇ ОРДИНАЦІЇ

№ 1

1786 р., лютого 20. – Уривок з листа К. Квасньовської, дружини коменданта Замойської фортеці, генерал-майора коронних військ Антонія Квасньовського, до Яна Замойського [?], IX замойського ордината, тестя великого коронного маршалка Міхала Єжи Вандаліна Мнішка, з проханням бути посередником у фінансових справах і повідомленням про домовленість з Францишеком Белінським щодо продажу фільварку Насутув

[. . .] Pan marszałek wiel[ki] koro[nny]¹ awizował mnie, że summe na Krępcu² zostająco odda na Św. Jan, y te summe do wypłacenia ma zlecenie JMśc Pan Blank, bankier warszawski. Na fundamencie takim ja za tym staram się o inną posesyją przez zastaw, jakoż mam już sobie przyrzeczony konsens od JW Bielińskiego, pisarza lit[owskiego]³ do wykupienia wsi Nasutowa w lubelskim wojewodstwie⁴, tylko jest takowa kwestyia, że na te wieś summe trzeba liczyć na Św. Wojciech, w tey to okoliczności zanoszę żądanie moje z naygłębszą prozbą do JW WMśc Pana Dobrodzieja, ażebyś słowko jedno napisac raczył do JW JMśc Pana marszałka wiel[kiego] koro[nnego], ażeby zezwolic zechciał na to, że by JM Pan Blank wyliczył summe na Św. Wojciech. [...]

K. Kwasniowska
G[enerałowa] W[ojska] K[oronnego]

ЦДАК України, ф. 256, оп. 1, спр. 1421, арк. 40. Автограф.

¹ *Йдеться про Міхала Єжи Вандаліна Мнішка – зятя Яна Замойського.*

² *Мається на увазі с. Кремпець Красноставського повіту Холмської землі Руського воєводства.*

³ *Так у тексті. Йдеться про Францишка Белінського, коронного писаря.*

⁴ *Так у тексті.*

№ 2

**1889 р., січня 31. – Свідोцтво про дворянське походження Адама Міхала
Замойського для подання до Ризького політехнічного інституту**Свідѣтельство
№ 2218¹

Согласно просьбѣ графа Станислава Замойскаго и на основаніи собранныхъ справокъ, дано сіе въ томъ, что какъ видно изъ явочныхъ книгъ дома №11/135а, въ гор. Варшавѣ, по Варецкой улицѣ, сынъ графа Станислава и графини Ружи, урожденной графини Потоцкой, супруговъ Замойскихъ, Адамъ Михаилъ (2 именъ) происхожденія дворянскаго.

Свідѣтельство это выдается графу Станиславу Замойскому за надлѣжащею подписью и съ приложеніемъ казенной печати, для представленія въ Ригскій политехнической институтъ.

Гербовый сборъ уплаченъ.

Варшава, января 31 дня 1889 года.

За Варшавскаго оберъ-полицеймейстера,
помощникъ его, генераль-маіоръ [Малюковъ]
Управляющій Канцелярію [підпис]
[Відбиток гербової печатки]²

ЦДІАК України, ф. 256, оп. 1, спр. 2291, арк. 1. Оригінал.

¹ У тексті діловодний номер вписано на шпальті ліворуч.

² Текст на відбитку: у центрі – герб Російської імперії, по колу напис: “Канц[елярія] Варш[авскаго] оберъ-полиц[еймейстера] 2 Дѣлопр[оизводство]”.

№ 3

**1916 р., січня 19. – Засвідчена копія указу Миколи II від 23 травня 1903 р.
до Правительствующою Сенату про утворення заказної маєтності
Козлувка графа Константина Замойського**

Собрание узаконений и распоряжений Правительства

23 мая 1903 г.

№ 51

Отдѣль первый

584. Объ обращеніи расположеннаго въ Люблинской губерніи имѣнія гр[афа] Замойскаго въ заповѣдное.

Именной Высочайшій указъ
Правительствующему Сенату

Снисходя ко всеподданнѣйшему ходатайству графа Константина и супруги его графини Анели Замойскихъ, Всемилостивѣйше соизволяемъ на обращеніе расположеннаго въ Люблинской губерніи недвижимаго имѣнія въ заповѣдное и присоединеніе къ нему находящагося въ городѣ Варшавѣ недвижимаго имущества по общимъ о заповѣдныхъ наслѣдственныхъ имѣніяхъ правиламъ законовъ гражданскихъ, изложенныхъ въ первой части тома десятаго Свода законовъ изданія 1900 года, и на слѣдующихъ основаніяхъ:

I. Въ составъ сего заповѣднаго имѣнія подъ названіемъ “заповѣдное имѣние Козлувка графа Константина Замойскаго” поступаетъ принадлежащее просителю на правѣ полной собственности недвижимое имѣние Козлувка, Любартовскаго уѣзда Люблинской губерніи, состоящее: 1) изъ фольварковъ пространствомъ: Козлувка – въ пятьсотъ пятьдесятъ десятинъ одну тысячу пятьсотъ сорок семь квадратныхъ сажень, Скробовъ – въ чотыреста тридцать три десятины одну тысячу триста девяносто чотыре квадратныхъ сажени, Братникъ – въ сто восемьдесятъ три десятины

восемьсотъ пятьдесятъ семь квадратныхъ сажень, Насутовъ – въ пятьсотъ шестьдесятъ девять десятиныхъ шестьсотъ девяносто пять квадратныхъ сажень, Сточекъ – въ триста тридцать пять десятиныхъ четыреста восемнадцать квадратныхъ сажень, Пулько – въ двѣсти семьдесятъ три десятины триста пятьдесятъ двѣ квадратныя сажени; Елизувка – въ двѣсти двѣнадцать десятиныхъ двѣсти пять квадратныхъ сажень и Дысь – въ триста девяносто четыре десятины семьсотъ три квадратныя сажени; 2) изъ лѣсныхъ дачъ пространствомъ: Домбрувка – въ восемьсотъ пятьдесятъ двѣ десятины одну тысячу девятьсотъ тринадцатъ¹ квадратныхъ сажень, Тартакъ – въ семьсотъ семьдесятъ четыре десятины одну тысячу триста квадратныхъ сажень, Рудка – въ восемьсотъ тридцать шесть десятиныхъ одну тысячу девятьсотъ сорокъ восемь квадратныхъ сажень и Насутовъ – въ восемьсотъ семьдесятъ двѣ десятины шестьсотъ сорокъ девять квадратныхъ сажень, и 3) изъ угодій въ лѣсахъ пространствомъ въ двѣсти двадцать двѣ десятины одну тысячу сто восемьдесятъ девять квадратныхъ сажень. Всего же во всѣхъ недвижимостяхъ, входящихъ въ составъ заповѣднаго имѣнія, заключается шесть тысячъ пятьсотъ десять десятиныхъ одна тысяча сто семьдесятъ квадратныхъ сажень земли.

II. Имѣніе это обращается въ заповѣдное въ цѣломъ составѣ, со всѣми въ ономъ строеніями, экономическими и промышленными заведеніями, лѣсами, водами и прочими угодьями, безъ всякихъ исключеній.

III. Къ сему заповѣдному имѣнію присоединяются: 1) принадлежащія графини Анели Замойской недвижимости въ городѣ Варшавѣ, со всѣми возведенными на оныхъ строеніями, числящіяся подъ № № 1297, 1297^t, 1297^s и обозначенныя въ одной ипотечной книгѣ, заведенной въ городскомъ ипотечномъ отдѣленіи Варшавскаго окружнаго суда, и 2) движимое имущество, поименованное въ описяхъ, составленныхъ графомъ и графинею Замойскими.

IV. Учредитель заповѣднаго имѣнія и его супруга при жизни своей владѣютъ каждый своею частью въ имѣніи; по кончинѣ же ихъ обоихъ заповѣдное имѣніе переходитъ къ двоюродному брату учредителя – въ должности церемоніймейстера Двора НАШЕГО графу Адаму Замойскому и нисходящему отъ него потомству, съ соблюденіемъ старшинства по праву первородства и представленія и съ предпочтеніемъ въ одинаковыхъ степеняхъ мужскаго колѣна женскому, съ тѣмъ, однако, чтобы по кончинѣ учредителя графа Константина или его супруги графини Анели Замойскихъ пережившему супругу или супругѣ было предоставлено пожизненное владѣніе всѣмъ учреждаемымъ ими заповѣднымъ имѣніемъ.

V. При всѣхъ переходахъ заповѣднаго имѣнія къ наслѣдникамъ учредителя должны быть соблюдаемы общіе о владѣніи заповѣдными имѣніями и наслѣдованіи въ оныхъ правила законовъ гражданскихъ, изложенныхъ въ первой части тома десятаго Свода законовъ изданія 1900 года.

VI. Объ обращеніи имѣнія графа Константина Замойскаго въ заповѣдное (отд. I) и о присоединеніи къ нему недвижимаго имущества графини Замойской (отд. III, п. 1) вносятся въ подлежащія ипотечныя книги соотвѣтствующія отмѣтки.

Правительствующій Сенатъ къ исполненію сего не оставитъ учинить надлежащее распоряженіе.

На подлинномъ собственною Его Императорскаго Величества рукою подписано:
“Николай”

Въ Царскомъ Селѣ

28 апрѣля 1903 [года]

Съ подлиннымъ верно: Графъ Адамъ Станиславовичъ Замойскій

[Нотаріальне засвідчення:]

Я, нижеподписавшійся, удостовѣряю, что предстоящая подпись сдѣлана собственноручно въ присутствіи моемъ, *ВЛАДИМИРА АНДРЕЕВИЧА ТАРНОВСКАГО*, кievскаго нотаріуса, въ конторѣ моей, находящейся Дворцоваго участка по

Крещатику въ домѣ № 17, лично мнѣ извѣстнымъ графомъ Адамомъ Станиславовичемъ ЗАМОЙСКИМЪ, живущимъ временно въ городѣ Кіевѣ, по Николаевской улицѣ въ домѣ № 1-й. Г. Кіевъ. 1916 года января 19-го дня. По реестру № 690.

Нотаріусъ [підпис] [В. Тарновскій]

[Відбиток печатки нотаріуса]²

ЦДІАК України, ф. 256, оп. 2, спр. 13, арк. 1–2. Засвідчена копія.

¹ У тексті: тридцять

² Текст на відбитку печатки: у центрі – герб Києва, по колу напис – “Печать нотаріуса Владимира Тарновскаго въ Кіевѣ”.

№ 4

Не раніше 1910 р. – Клопотання графів Констани та Анелі Замойських до Миколи II про дозвіл усиновити графа Адама Міхала Замойського

Августѣйшій Монархъ,
Всемилоствѣйшій Государь,

Не имѣя дѣтей ни нисходящихъ и стремясь восполнить отсутствіе потомства и удовлетворить глубоко лежащую въ природѣ человѣка потребность въ проявленіи родительской привязанности, мы, Константинъ Яновичъ и Анеля Ѳоминична, урожденная графиня Потоцкая, супруги графы Замойскіе, дерзаемъ повергнуть къ Августѣйшимъ стопамъ Вашего Императорскаго Величества настоящее всеподданнѣйшее наше прошеніе, умоляя о Всемилоствѣйшемъ Высочайшемъ разрѣшеніи на усыновленіе нами по правиламъ о дѣтяхъ усыновленныхъ, изложеннымъ въ I-ой части тома X-го Свода законовъ гражданскихъ и въ статьяхъ 1460⁸–1460¹² Устава Гражданскаго Судопроизводства, двоюроднаго нашего брата въ должности церемоніймейстера Двора Вашего Императорскаго Величества, состоящаго при Варшавскомъ генераль-губернаторѣ графа Адама Станиславовича Замойскаго, женатаго на бывшей фрейлинѣ Ихъ Императорскихъ Величествъ Государынь Императрицъ Маріи Константиновнѣ, урожденной графинѣ Потоцкой, племянницѣ моей, графини Анели Замойской.

Каждому изъ насъ болѣе 60 лѣтъ, мы оба старше графа Адама Станиславовича болѣе чѣмъ 18 годами. Адаму Станиславовичу нынѣ 37 лѣтъ отъ роду, вслѣдствіе чего всѣ мы удовлетворяемъ всѣмъ требованіямъ закона объ усыновленіи, преподаннаго въ I-ой части тома X-го Свода законовъ. Удовлетворяя означеннымъ требованіямъ закона, мы вмѣстѣ съ тѣмъ удовлетворяемъ въ общемъ требованіямъ закона объ усыновленіи, обязательномъ въ губерніяхъ Царства Польскаго, не можемъ доказать лишь факта, требуемаго 310 статьею Гражданскаго Уложенія Царства Польскаго, что мы доставляли Адаму Станиславовичу въ теченіи трехъ лѣтъ во время его несовершеннолѣтія нужныя средства къ жизни и что мы въ теченіи того-же времени имѣли постоянное о немъ попеченіе, ибо хотя мы и исполняли эти добровольныя обязанности въ теченіи болѣе трехъ лѣтъ, но уже послѣ достиженія Адамомъ Станиславовичемъ совершеннолѣтія.

Именнымъ Высочайшимъ Указомъ отъ 28 апрѣля 1903 года, опубликованнымъ въ № 51 I-го Отдѣла Собранія узаконеній и распоряженій Правительства за 1903 годъ, Ваше Императорское Величество Всемилоствѣйше соизволили на обращеніе въ заповѣдное по правиламъ о заповѣдныхъ наслѣдственныхъ имѣніяхъ, изложеннымъ въ I-ой части X-го тома законовъ гражданскихъ и необязательныхъ въ губерніяхъ Царства Польскаго, принадлежащего мнѣ, графу Константину Замойскому, расположеннаго въ Люблинской губерніи имѣнія Козлувка и на присоединеніе къ оному находящихся въ Варшавѣ недвижимостей, принадлежащихъ мнѣ, графинѣ Анелѣ Замойской. По кончинѣ насъ обоихъ заповѣдное имѣніе переходитъ къ графу Адаму Станиславовичу Замойскому.

Упова на монаршее великодушіе Вашего Императорскаго Величества, умолять мы осмѣливаемся вмѣстѣ съ будущимъ нашимъ наслѣдникомъ въ заповѣдномъ имѣніи графомъ Адамомъ Станиславовичемъ Замойскимъ о Всемилостивѣйшемъ дарованіи намъ всѣмъ царской милости Высочайшимъ соизволеніемъ на усыновленіе нами, Константиномъ и Анелею графами Замойскими, графа Адама Станиславовича Замойскаго судебными установленіями Варшавскаго судебного округа по законамъ, дѣйствующимъ въ Имперіи.

Вашего Императорскаго Величества
вѣрноподданые¹

Мѣстожителство просителей:
графовъ Константина и Анели Замойскихъ
городъ Варшава, улица Вокзаль², № 2.
графа Адама Станиславовича Замойскаго
городъ Варшава, улица Вокзаль, № 4.

Переписываль Франць Ковальскій

ЦДІАК України, ф.256, оп. 2, спр. 12, арк. 1–2 зв. Оригінал.

¹ Підписи Замойських відсутні.

² Так у тексті. Польською мовою – ul. Foksal

№ 5

1898 р., липня 3/15 – 1899 р., березня 9/21 дня. – Свідоцтво та випис з метричних книг парафії Святого Хреста у Варшаві про народження 7/19 червня 1898 р. Александра Замойського, сина графа Адама Міхала Замойського та графині Марії Пелагеї, уродженої Потоцької

Въ употребленіе рекрутскаго набора
или книгъ народонаселенія

Городъ Варшава
Приходъ *Св. Креста*

№ 684/1898 г.

Свидѣтельство о рожденіи,
выданное на основаніи метрическихъ книгъ

Объявляетъ, что *Александръ, графъ Замойскій*
родился { дня *седьмаго / девятнадцатаго*
подъ № 410 { мѣсяца *іюня*
тысяча восемьсотъ *девяносто восьмаго* 1898 г.

отъ отца *Адама Михала Людвика Марка*
отъ матери *Маріи Пелягій Юзефы Каролины*, урожденной *графини Потоцкой*.

Достовѣрность чего симъ свидѣтельствую.

Г. Варшава. *Іюля* мѣсяца *3/15* дня 1898 года

Чиновникъ гражданскаго состоянія [підпис]

[Відбиток гербової печатки]¹

Приставъ Исполнительной полиціи ... Участка

собственноручную подпись ксендза симъ свидѣтельствуетъ

г. Варшава ... мѣсяца ... дня 189... г.²

Настоятель
прихода Св. Креста въ Варшавѣ

Объявляемъ, что въ Книгахъ гражданскаго состоянія сего же прихода находится за 1898 годъ подъ № 684 слѣдующій

Актъ о рожденіи³

Состоялось въ Варшавѣ въ приходѣ Св[ятаго] Креста іюля перваго / тринадцатаго дня, тысяча восемьсотъ девяносто восьмага года, въ пять часовъ пополудни. Явился Адамъ Михаль Людвиць Марекъ (четырехъ именъ), графъ Замойскій (Adam Michał Ludwik Marek, hrabia Zamoyski), камергеръ Высочайшаго Двора, помѣщикъ, двадцати пяти лѣтъ отъ роду, въ Варшавѣ подъ номеромъ четыреста десятымъ жительствоющей по улицѣ Краковское Предмѣстье, въ присутствіи Константина, графа Замойскаго и Константина, графа Потоцкаго, совершеннолѣтнихъ помѣщиковъ, жительствоющихъ въ Варшавѣ, и предъявилъ Намъ младенца мужскаго пола, родившагося здѣсь, въ Варшавѣ, въ его квартирѣ, іюня седьмага / девятнадцатаго дня сего года, въ два часа пополудни, отъ законной его жены, Маріи Пелягии Юзефы Каролины (четырехъ именъ), урожденной графини Потоцкой (Maryi Pelagii Józefy Karoliny, z hrabiów Potockich), фрейлины Высочайшаго Двора, двадцати лѣтъ отъ роду. Младенцу этому при Св[ятомъ] Крещеніи, совершенномъ вчера, дано имя Александеръ (Aleksander). Восприемниками его были: Константы, графъ Замойскій и Иоанна, графиня Потоцкая. Опозданная явка вслѣдствіе ожиданія на восприемника. Актъ сей, по прочтеніи отцу и свидѣтелямъ, Нами и Ими подписанъ. – (подписано) Кс. Петръ Михальскій, Adam Zamoyski, Konstanty Zamoyski, Konstanty Potocki.

Выдавая настоящую выпись изъ мѣстныхъ книгъ, вѣрность оной удостовѣряю моею подписью съ приложеніемъ официальной печати.

[Відбиток гербової печатки]⁴

г. Варшава. Марта 9/21 дня 1899 года.
Содержащій Книги гражданского состоянія
за настоятеля Петръ Михальскій [підпис]

ЦДІАК України, ф. 256, оп. 1, спр. 2294, арк. 1–2. Оригінал.

¹ Текст на відбитку: всередині – герб Російської імперії і по колу напис російською та польською мовами: “ЧИН[ОВНИКЪ] ГРАЖД[АНСКАГО] СОСТ[ОЯНІЯ] ПРИХОДА СВ[ЯТАГО] КРЕСТА ВЪ ВАРШАВѢ. URZĘD[NIK] ST[ANU] CYW[ILNEGO] PARAF[II] Ś[WIĘTEGO] KRZYŻA W WARSZAWIE”.

² Цей рядок не заповнено. Підпис пристава і назва поліцейської діляниці відсутні.

³ Текст написаний від руки на офіційному бланку. Документ пошкоджено, розірвано посередині навіл. Вгорі напис олівцем польською мовою [Адама Міхала Замойського]: Leszek

⁴ Текст на відбитку: всередині – герб Російської імперії і по колу – напис російською та польською мовами: “ЧИН[ОВНИКЪ] ГРАЖД[АНСКАГО] СОСТ[ОЯНІЯ] ПРИХОДА СВ[ЯТАГО] КРЕСТА ВЪ ВАРШАВѢ. URZĘD[NIK] ST[ANU] CYW[ILNEGO] PARAF[II] Ś[WIĘTEGO] KRZYŻA W WARSZAWIE”.

№ 6

1904 р., березня 4/17–9/22. – Свідоцтво, видане на підставі метричних книг римсько-католицької парафії Святого Александра у Варшаві, про народження 29 травня / 11 червня 1901 р. Міхала Замойського, молодшого сина графа Адама Міхала Замойського та графині Марії Пелагеї, уродженої Потоцької

Въ употребленіе рекрутскаго набора
или книгъ народонаселенія

Городъ Варшава

Рим[ско]-католич[еский] приходъ *Святого Александра*

№ 721 cz. 1901

Свидѣтельство о рожденіи,
выданное на основаніи метрическихъ книгъ

Объявляетъ, что *Михаиль, графъ Замойскій*
родился { дня *двадцать девятого мая*
подъ № 1713^f { мѣсяца / *одиннадцатаго іюня*
тысяча *девятьсотъ перваго* года – 1901

отъ отца *Адама Михаила Людовика Марка (4-хъ именъ)*
отъ матери *Маріи Пелагіи Юзефы Каролины (4-хъ именъ)*,
урожденной *графини Потоцкой*.

Достовѣрность чего симъ свидѣтельствую.
Г. Варшава. *Марта* мѣсяца 4/17 дня 1904 года

Чиновникъ гражданскаго состоянія [підпис]

[Відбиток гербової печатки]¹

Приставъ Исполнительной полиціи ... Участка
собственноручную подпись ксендза симъ свидѣтельствуеъ
г. Варшава ... мѣсяца ... дня 189... г.²

[На звороті документа штамп:]

Заявленъ подъ № 5/410

по улицѣ *Краковское* *Предм[ѣстье]*

въ книгахъ народонаселенія

постоянныхъ.

Статья 2625.

Г. Варшава. *Марта* 9/22 1904 года

Управляющій домою [підпис]

[Печатка]³

ЦДІАК України, ф. 256, оп. 1, спр. 2299. Оригінал.

¹ Текст на відбитку: *всередині – герб Російської імперії і по колу – напис російською та польською мовами: “ЧИН[ОВНИКЪ] ГРАЖД[АНСКАГО] СОСТ[ОЯНІЯ] ПРИХОДА СВ[ЯТАГО] АЛЕКСАНДРА ВЪ ВАРШАВѢ. URZĘD[NIK] ST[ANU] CYW[ILNEGO] PARAF[II] ŚW[IETEGO] ALEKSANDRA W WARSZAWIE”.*

² Цей рядок не заповнено. Підпис пристава та назва поліцейської дільниці відсутні.

³ Текст на печатці: “Краковское Предм[ѣстье] № 5/410 X. Новосвѣтскій уч[астокъ].”

№ 7

1903 р., листопада 24 / грудня 7. – Засвідчений випис з метричних книг парафії Святого Хреста у Варшаві про народження 22 листопада / 5 грудня 1902 р. Хелени Яніни Замойської, доньки графа Адама Замойського та Марії Пелагеї, уродженої графині Потоцької

Настоятель
прихода Св. Креста въ Варшавѣ¹

Объявляемъ, что въ Книгахъ гражданскаго состоянія сего же прихода находится
за 1903 годъ подъ № 612 слѣдующій

Актъ о *рожденіи*²

Состоялось въ Варшавѣ въ приходѣ Св[ятаго] Креста, ноября двадцать перваго / декабря четвертаго дня тысяча девятьсотъ третьяго года, въ три часа по полудни. Явился Адамъ-Михаиль-Людовикъ-Маркъ (четырёхъ именъ), графъ Замойскій (Adam Michał Ludwik Marek, hrabia Zamoyski), церемоніймейстеръ Высочайшаго Двора, помѣщикъ, тридцати лѣтъ отъ роду, въ Варшавѣ подъ номеромъ четыреста

десятьмъ жительствоующій по улицѣ Краковскомъ Предмѣстїи³, въ присутствїи Іоанна, графа Замойскаго, помѣщика, и Константина, графа Замойскаго, ордыната⁴, совершеннолѣтнихъ, жительствоующихъ въ Варшавѣ, и предъявилъ Намъ младенца женскаго пола, родившагося здѣсь, въ Варшавѣ въ его квартирѣ, ноября двадцать втораго / декабря пятаго дня прошлаго года, въ семь часовъ вечера, отъ законной его жены Марїи Пелагїи Юзефы Каролины (четырехъ именъ), урожденной графини Потоцкой (Maryi Pelagii Józefy Karoliny, z hrabiów Potockich), фрейлины Высочайшаго Двора, двадцати пяти лѣтъ отъ роду. Младенцу этому при Св[ятѣмъ] Крещенїи, совершенномъ сегодня, даны (два) имена: Елена-Янина (Helena Janina). Восприемниками ея были: Іоаннъ, графъ Замойскїй и Анеля, графиня⁵ Замойская, урожденная графиня⁶ Потоцкая. Опозданная явка вслѣдствїе ожиданїя на восприемниковъ и недостатка времени. Актъ сей, по прочтенїи Нами, отцомъ и свидѣтелями подписанъ: (подписано) Кс. Петръ Михальскїй, Adam, hr[abia] Zamoyski, Jan Zamoyski, Konstanty Zamoyski.

Выдавая настоящую выпись изъ мѣстныхъ книгъ, вѣрность оной удостоверяю моею подписью, съ приложенїемъ официальной печати.

Г. Варшава, ноября 24 / декабря 7 дня 1903 г.

Содержащїй Акты гражданскаго состоянїя
за настоятеля К. Грондзкїй [?][підпис]

[Відбиток гербової печатки]⁷

ЦДІАК України, ф. 256, оп. 1, спр. 2300. Оригінал.

¹ *Напис взгорі олівцем польською мовою, зроблений рукою [Адама Міхала Замойського]:*
Helena

² *Текст документа вписано від руки на офіційному бланку.*

³ *Так у тексті.*

⁴ *Так у тексті. Зважаючи, що йдеться про грудень 1903 р., у документі згадується перший козловецький ординат Константи Замойскїй.*

⁵ *У тексті: Графини*

⁶ *У тексті: Графини*

⁷ *Текст на відбитку: всередині – герб Російської імперії і по колу – напис двома мовами, російською та польською: “ЧИН[ОВНИКЪ] ГРАЖД[АНСКАГО] СОСТ[ОЯНІЯ] ПРИХОДА СВ[ЯТАГО] КРЕСТА ВЪ ВАРШАВѢ. URZĘD[NIK] ST[ANU] CYUW[ILNEGO] PARAF[II] Ś[WIĘTEG]O KRZYŻA W WARSZAWIE”. На звороті документа – напис олівцем польською мовою, зроблений [Адамом Міхалом Замойським]:*
Michał 2 ¹/₂ u Św. Aleksandra

№ 8

1912 р., грудня 6. – Декларація, укладена між Адамом Міхалом Замойським і Євгеніушем Кендзерським, найманим на посаду старшого лісничого Козловецької ординації, про посадові права та обов'язки

Deklaracja

Niżej podpisany – Eugeniusz Kędziński, będąc zaangażowanym od dnia 1-go kwietnia 1913 roku przez JW hrabiego Adama Zamoyskiego, dzierżawcą Ordynacji “Kozłówka”, położonej w gub[ernii] lubelskiej, powiecie lubartowskim, niniejszym przyjmuję od 1-go kwietnia 1913 roku powyższą posesję nadleśniczego, przyczem¹ oświadczam, że mi jest wiadomem, że w skład Wydziału Lasów wchodzi cała przestrzeń leśna, tartak parowy, rybołówstwo, cegielnie, młyny oraz łowiectwo, na warunkach następujących:

¹ Stosując się we wszystkich czynnościach do wskazówek i rozporządzeń JW hr[abiego] Adama Zamoyskiego, obowiązkiem moim będzie w głównych zarysach: 2 zamieszkiwać we wskazanym mi domu i na każde żądanie przenieść się do innego; 3 pilnować całości przestrzeni leśnych i ich granic; 4 szczególną uwagę mieć będę nad utrzymaniem budowli w skład Wydziału Lasów wchodzących, a specjalnie dachów; wszelkie reparacje nie przedstawiające większych

kosztów bezzwłocznie załatwiać, w razie gruntownych przeróbek lub nowej budowli winienem odnosić się o decyzję do JW hrabiego Adama Zamoyskiego. 5 Prowadzić kultury leśne, nie tylko na przestrzeniach przez gospodarstwo leśne przewidzianych, ale i przeznaczonych pod zalesienie, a w tym celu powiększyć istniejącą szkółki i produkować swoje nasiona tak, ażeby sadzonki i nasiona potrzebne do zalesienia zbywająco chodowane były w Ordynacji. 6 Sporządzać wszelkie szacunki leśne, projektować i wynajdywać sposoby najkorzystniejszych sprzedaży produktów leśnych, materiałów, z rybołówstwa. 7 Szczególną uwagę mieć będę nad drogami przechodzącymi przez lasy, nad utrzymaniem takowych i o ile możności wyżywianiem głównej drogi – prowadzącej z Nasutowa do Kozłówki. 8 Zaprojektować nowy plan gospodarstwa leśnego z prowadzeniem linii i podziału lasów na sekcje. 9 Trzebież zagajników [będzie] pod osobistym moim dozorem. 10 Rachunkowość prowadzona będzie w Wydziału Leśnym³, przyczem wszystkie wydatki na rzecz innych wydziałów winny być obrachowywane na gotówkę na zasadzie zatwierdzonego przez JW hrabiego Adama Zamoyskiego dziennika obrachunkowego, – raporta winny być składane JW hr[abiemu] Adamowi Zamoyskiemu miesięczne, żaden wydatek z Wydziału Lasów nie może być inaczej uskutecznionym jak na zasadzie sznurowej asygnacji. Raz do roku w m[iesiącu] sierpniu winien być sporządzonym budżet, który wraz z etatem winien być przezemnie przedstawionym do zatwierdzenia JW hrabiego Adama Zamoyskiego; przy budżecie winna znajdować się taksa remanentów leśnych oraz materiałów tartacznych; zmieniać takse, jak również oznaczenia etatowe jest mi uzbronionem. 11 Wypełniając w całości instrukcję dla straży leśnej, pilnować będę, ażeby instrukcja ta przez podwładnych moich była ściśle wykonywana. 12 Straż leśna jest mianowaną przez JW hrabiego Adama Zamoyskiego i uwalnioną również; w razie nadzwyczajnym wolno mi będzie zawiesić w obowiązkach każdego z moich podwładnych, o czym winienem natychmiast zawiadomić JW hrabiego Adama Zamoyskiego. 13 Sprawiedliwie⁴, ale energicznie postępować z włóścianami, na kradzieże, pasanie sporządzać protokoły policyjne – prowadzić winienem książkę defraudacji. 14 Mieć będę pieczę nad łowiectwem, staraniem moim będzie powiększenie zwierzostanu: w tym celu należy na okolicznych gruntach włóściańskich wziąć w dzierżawę prawo polowania, z policją wejść w porozumienie w celu ukroczenia kłusownictwa. 15 Wszelkie interesa potrzebujące decyzji winny być przezemnie w krótkości – w formie raportu spisywane i tylko takie wolno mi będzie wprowadzać w wykonanie, na które otrzymam sankcję JW hrabiego Adama Zamoyskiego w książce dyspozycyjnej. 16 Obowiązkiem będę przyjmować udział w sesjach Zarządu Ordynacji.

II⁵. Tytułem pensji pobierać będę po rubli 1200 – wyraźniej: tysiąc dwieście w stosunku rocznym, w ratach kwartalnych z dołu, w naturze zaś otrzymywać będę: mleka garncy cztery (4), po które obowiązany będę na swój koszt posyłać do folwarku Nasutowa, pszenicy korcy dziesięć (10)⁶, żyta korcy szesnaście (16), jęczmienia korcy osiem (8), pośladu korcy dziesięć (10), kartofli gotowych korcy osiemdziesiąt (80); użytkować mi wolno będzie ogródek warzywny i owocowy, – za niewybranie pomienionych naturalii żadnego odszkodowania w gotowiźnie pobierać nie będę, – konie otrzymane skarbowe.

III. Tytułem zwrotu kosztów⁷ przeprowadzki mojej do Ordynacji Kozłowieckiej otrzymam jednorazowo rubli dwieście, oraz sześć fonałek parokonnych dla zwiezienia rzeczy od stacji kolejowej Bystrzyca lub Lublin.

IV. W razie wyjazdów moich w interesach służbowych do miast jak: Warszawa, Łomża, Grodno etc. otrzymywać będę zwrot kosztów biletu kolejowego II-jej klasy i tytułem dyjet i kosztów poczynionych po rubli pięć (5) na dobę, do Lublina po rubli dwa (2); każdy wyjazd winien być poprzednio sankcjonowanym przez JW hrabiego Adama Zamoyskiego.

V. Bez otrzymania uprzedniego⁸ urlopu z Ordynacji “Kozłówka” wydalac się mi nie wolno.

VI. Polowanie mi jest wzbronionem i obowiązkiem moim jest tak osobiście jak przez moich podwładnych śledzić, aby nikt bez wyjątku praw tych naruszać nie śmiał – owszem starania mam dokładać winienem celem powiększenia zwierzostanu.

VII. Jaśnie Wielmożny hrabia Adam Zamoyski lub przez Niego osoba upoważniona mają prawo usunąć mnie z zajmowanej posady, bez wymienienia przyczyn i bez żadnej winy z mojej strony, za trzechmiesięcznym wymówieniem lub też bezzwłocznie – bez poprzedniego⁸

wymowienia, za wypłaceniem mi tytułem całkowitej indemnizacji w kwocie rubli sześćset (600); w razie bezzwłocznego usunięcia obowiązany będę zaraz po otrzymaniu jednej trzeciej (1/3) indemnizacji, o jakiej wyżej mowa, wyprowadzić się z mieszkania, zajmowanego przezemnie, i zdać służbę osobie przez JW hrabiego Adama Zamoyskiego wskazanej, poczem, t[о] j[est] po zdaniu służby i wyprowadzeniu się, otrzymam resztującą należną mi indemnizację, przyczem mieć będę prawo li tylko do części pensji za czas rzeczywiście przesłużony, bez dodatków, o jakich mowa w punkcie II-im niniejszej deklaracji. O ile zaś ja bym zechciał ustąpić z zajmowanej przezemnie posady, będę obowiązany na trzy miesiąc: przed 1-ym stycznia, 1-m kwietnia, 1-m lipca, 1-m października, złożyć na ręcę Jaśnie Wielmożnego hrabiego Adama Zamoyskiego lub osoby do tego upoważnionej odpowiednie piśmienne podanie w terminie, od którego zwolnionym będę zdać służbę, przyczem mieć będę prawo li tylko do pensji za czas rzeczywiście przesłużony, bez dodatków, o jakich mowa w punkcie II-im niniejszej deklaracji.

Eugeniusz Kędziński

Dnia 6 grudnia 1912 roku

ЦДІАК України, ф. 256, оп. 2, спр. 85. Автограф.

¹ Так у тексті. Тут і далі мало б бути: przy szum

² Збережено структуру документа.

³ Так у тексті.

⁴ У тексті: sprawiodliwie

⁵ Так у тексті. Збережено структуру документа.

⁶ Замість закресленого: osiem (8)

⁷ У тексті: kosctów

⁸ Так у тексті.

№ 9

1915 р., вересня 4. – Засвідчена копія свідоцтва, виданого 30 вересня 1909 р. Департаментом герольдії, про зарахування графа Міхала Замойського, герба «Сліга», до роду Замойських, визнаному в графській гідності

Копія

Свидѣтельство¹

По указу ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА, дано сіе изъ Депар[т]амента герольдії Правительствующаго Сената Михаилу Адамову-Михайлову-Маркову² ЗАМОЙСКОМУ, герба «ЕЛИТА» родившему[с]я двадцать девятого мая тысяча девятьсотъ перваго года, въ томъ, [ч]то опредѣленіемъ Правительствующаго Сената 9 сентября 1909 года [о]нъ причисленъ къ роду Замойскихъ, признанному в графскомъ до[с]тоинствѣ ВЫСОЧАЙШЕ утвержденнымъ 28 іюня 1844 года мнѣніемъ Го[с]ударственнаго Совѣта, съ правомъ на внесеніе въ дворянскую ро[д]ословную книгу Варшавской губерніи. Установленныя пошлины за [с]видѣтельство представлены. С[анктъ-]Петербургъ, сентября 30 дня 1909 [г]ода. Герольдмейстер (подпись). Оберъ-секретарь (подпись). И[сполняющій] д[олжность] [п]омощника оберъ-секретаря (подпись).

№ 2843. (М. п.).

Я, нижеподписавшійся, удостовѣряю вѣрность этой копіи съ подлинникомъ ея, представленнымъ мнѣ, Владимиру Степановичу Чайковскому, и[сполняющему] д[олжность] могилевскаго нотаріуса Германа Васильевича Сушинскаго, въ конторѣ его, находящейся въ губ[ернскомъ] гор[одѣ] Могилевѣ, по Днѣпровскому проспекту въ домѣ Каптелева, графомъ Адамомъ-Михайломъ-Людвикомъ-Маркомъ Станиславовичемъ-Ивановичемъ-Андреевичемъ-Адамовичемъ Замойскимъ, живущимъ временно въ губ[ернскомъ] гор[одѣ] Могилевѣ. При сличеніи мною этой копіи съ подлинникомъ ея, на которомъ имѣется надпись объ уплатѣ установленныхъ пошлинь, въ послѣднемъ подчистокъ, приписокъ, поправокъ, зачеркнутыхъ словъ

и никаких особенностей не было. Тысяча девятьсот пятнадцатого года сентября четвертого дня. По реестру № 2782.

И[сполняющий] д[олжность] нотариуса Чайковскій [підпис]
[Відбиток печатки нотариуса]³

ЦДІАК України, ф. 256, оп. 2, спр. 2. Машинопис. Засвідчена копія.

¹ Текст документа пошкоджено. Вирізані перші літери рядків. Їх відновлено в квадратних дужках.

² Так у тексті.

³ Текст на відбитку: у центрі герб міста і по колу російською мовою напис: “Печ[ать] нотариуса Германа Суцинскаго въ г[убернскомъ] г. Могилевъ”.

№ 10

1915 р., вересня 4–15. – Офіційне листування графа Адама Міхала Замойського щодо зарахування його синів: Александра – на прискорені офіцерські курси та Міхала – до пажів-кандидатів російського імператорського Двору

Ваше Императорское Величество
Самодержець Всероссийській,
Государь Всемиловитвѣйшій

Осмѣливаюсь повергнуть къ Стопамъ Вашего Императорскаго Величества свою вѣрноподданническую просьбу о принятіи сына моего Александра Адамовича Замойскаго, добровольца ефрейтора¹ Лейбъ-гвардіи Уланскаго Вашего Величества полка, кавалера Св[ятаго] Георгія 4-й степени² на ускоренные курсы Пажескаго В[ашего] И[мператорскаго] В[еличества] корпуса², за заслуги прадѣда его, действительнаго тайнаго совѣтника, члена Государственнаго Совѣта, кавалера всѣхъ російскихъ орденовъ и Алмазныхъ знаковъ къ Ордену³ Равноапостольнаго Андрея Первозваннаго, Станислава Андреевича, графа Замойскаго.

Вѣрноподданный Вашего Императорскаго Величества
корнетъ Лейбъ-гвардіи Уланскаго Вашего Величества полка,
ординарецъ Верховнаго Главнокомандующаго⁴
графъ Адамъ Станиславовичъ Замойскій

4 сентября 1915 [г.]
г. Могилевъ

Его Высокопревосходительству
Начальнику Штаба
при Верховномъ Главнокомандующемъ
Ординарца Верховнаго Главнокомандующаго
Лейбъ-гвардіи Уланскаго ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА полка
корнета графа Замойскаго

Рапортъ

Его Величеству благоугодно было 14-го сего сентября послѣ обѣда милостиво ко мнѣ обратиться и сказать, что всемиловитвѣйшемъ желаніемъ ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА есть, чтобы сынъ мой, Александръ Адамовичъ Замойскій, ефрейторъ⁵ Лейбъ-гвардіи Уланскаго ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА полка, кавалеръ Св[ятаго] Георгія 4-й ст[епени], ординарецъ при командирѣ Гвардѣйскаго корпуса “представился СВОЕМУ ШЕФУ”.

О вышеизложенномъ считаю долгомъ доложить Вашему Высокопревосходительству, покорнейше прося приказать вызвать въ Ставку Верховнаго Главнокомандующаго ефрейтора⁶ графа Александра Замойскаго, ординарца при Гвардейскомъ корпусѣ.
Корнетъ графъ Замойскій

15 сентября 1915 [г.]

Главное Управление
Военно-Учебныхъ
Заведеній
Отдѣленіе 1
Столъ 2
15 сентября 1915 г.
№ 29214
Петроградъ

Копія
Ординарцу Верховнаго Главнокомандующаго,
корнету Лейбъ-гвардіи
Уланскаго ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА полка
графу Адаму Замойскому

ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ въ 6-ой день сего сентября, ВЫСОЧАЙШЕ повелеть соизволилъ

1) Принять Вашего сына Александра, вольноопределяющагося Лейбъ-гвардіи Уланскаго ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА полка, теперь же на ускоренные офицерскіе курсы при Пажескомъ ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА корпусѣ, и

2) Зачислить младшаго Вашего сына Михаила въ пажи-кандидаты къ Высочайшему Двору.

Объ изложенномъ сообщено директору Пажескаго ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА корпуса, а также телеграфировано командиру Лейбъ-гвардіи Уланскаго ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА полка о⁷ немедленномъ командированіи Вашего сына Александра въ Пажескій корпусъ.

Помощникъ начальника Управленія
Генераль-отъ-артилеріи Яковлевъ

ЦДІАК України, ф. 256, оп. 2, спр. 5, арк. 1–3. Чернетки, копія.

¹ У тексті: ефрейтера

²⁻² Замість закресленого: “въ пажи-кандидаты къ Высочайшему Вашего Величества Двору”.

³ У тексті: къ Ордену

⁴ Далі підпис закреслено.

⁵ У тексті: ефрейтер

⁶ У тексті: ефрейтера

⁷ У тексті: и